

Den 28. Nordiska etnolog- och folkloristkongressen, Hankø 2000

Nordiska etnologer och folklorister kunde våren 2000 se fram emot att träffas igen efter ett smärre avbrott på några år. Denna gång var temat *Norden och nordiska ämnestraditioner*. Kongressen, som samlade drygt 150 deltagare, hölls på Hankø fjordhotell i närheten av Oslo 3-6 maj 2000. Trevliga människor och god mat var det som vanligt och dessutom bjöds det på ett strålande vårväder och magnifika havsvyer.

Nordiska ämnestraditioner

Huvudarrangör för kongressen var prof. Bjarne Rogan, Universitetet i Oslo. Kongressen bestod av såväl plenarföredrag som temasessioner. Plenarföredragen, som var förhållandevis många till antalet, höll sig relativt strikt till kongressens tema vilket gjorde att många av dem hade en tillbakablickande karaktär. Här gällde det både folkloristikens och etnologins historia, ett studium kring hur och varför ämnet utvecklats till det vad det är idag och vilka förutsättningar ämnet har att utvecklas vidare. Andra plenarföredrag visade däremot på ämnenas aktuella och framtida möjligheter. Lena Gerholms föredrag kallat *Kropp, intimitet och sexualitet* visade på centrala forskningsfält idag. Birgitta Svenssons föredrag lyfte fram kulturarvet som en möjlighet, att i dåtid, samtid och framtid kunna studera

centrala arenor såsom kropp, kön, identitet och miljö. Tvärvetenskapligheten betonades också som en möjlighet till överskridande för etnologer och folklorister.

Den tredje dagens plenarsession bestod av utländska forskares kommentarer på den nordiska etnologin och folkloristiken. Galit Hasan-Rokem (Jerusalem) visade i sitt föredrag på den nordiska folkloristikens betydelse för den internationella folkloristikens metodologiska utveckling. Thomas Schippers, nederländsk etnolog verksam i Frankrike, framförde sin syn på den nordiska etnologin – han betraktar den med en blandning av avundsjuka, skepticism och beundran. Han konstaterade också att nordiska etnologer och folklorister tycker det är roligt att åka på konferenser. God mat och trevligt umgänge såg han som mer typiskt än akademiska gräl. Konrad Köstlin (Wien) pekade i sitt föredrag på den nordiska etnologins förändrade orientering från den tyska till den anglosaxiska sfären. Köstlin kommenterade också den finska etnologins tillvändhet mot den ryska och baltiska sfären. Det här var synnerligen intressant eftersom det ena elementet i temat för denna kongress var Norden och ändå hade ett av de nordiska länderna i denna kongress knappt någon representation över huvudtaget, nämligen det finsktalande Finland. Köstlins analys skulle ge de fins-

ka etnologernas och folkloristernas utblivning från denna konferens en ämnesorienterad snarare än enbart en språklig förklaring. Man kan fråga sig om den nordiska dimensionen är tillräckligt livskraftig som enande faktor. Synd skulle det vara om det inte vore så.

Innan middagen på torsdagskvällen presenterades vinnaren av det nyinstiftade Krohn-priset som delas ut av The Nordic Network of Folklore. 1999 års pris gick till Valdimar Hafstein som presenterade sin vinnande uppsats *Biological Methaphors in Folklore Theory. An Essay in the History of Ideas* medan kongressdeltagarna smuttade på mousserande drycker.

Etnologi, en komparativ vetenskap?

Kongressens andra dag höll professor Nils-Arvid Bringéus ett plenarieföredrag med ovanstående rubrik. Han frågade sig om dagens etnologer och folklorister alls ägnar sig åt komparation eller är jämförandets tid förbi? Svaret på denna fråga beror förstås på hur man definierar begreppen komparation och jämförelse.

”Nordisk och jämförande folkminnesforskning”, ”Nordisk och jämförande folklivsforskning” och ”Nordisk och jämförande kulturhistoria” var beteckningarna på några av de professurer som inrättades i början av förra seklet och såväl det nordiska som det jämförande stod i fokus. Evolutionismen stod som ett grundparadigm för komparationen som vetenskaplig metod, som har sitt egentliga ursprung i naturvetenskaperna. Den överfördes till kulturvetenskaper som arkeologi och etnologi av bland andra Sven Nilsson medan den förste som använde komparationen på icke-materiellt material var Wilhelm Mannhardt. Uppkomst och utveckling, utbredning och spridning

studerades och tolkades med hjälp av den kartografiska metoden där jämförelsen stod i centrum och förenade folkloristik och etnologi.

Bringéus föredrag var intressant och tankeväckande. Hur står det egentligen till med det jämförande perspektivet idag? Detta var en frågeställning som väckte diskussion såväl i samband med föredraget som efteråt under kaffepauser och bensträckarpromenader i solen. Utbredningskartor hör visserligen inte till vanligheten idag men nog ägnar vi oss fortfarande åt jämförelser, synkrona såväl som diakrona? All kulturanalys kan sägas bygga på ett visst mått av jämförelser men inte nödvändigtvis geografiska sådana.

Etnologins och folkloristikens kärna

Att etnologin och folkloristiken år 2000 är något annat än det var i början av förra seklet är således uppenbart. Frågan är om von Sydow och hans samtida skulle känt igen sig alls om de bevistat en föreläsning på grundkursen i etnologi eller deltagit i ett forskarseminarium i folkloristik, oavsett vid vilken institution i Norden det än varit. Vad hade de sagt om de läst programmet för denna konferens med rubriker på inlägg som ”Begäret efter ingenting – ett köns- och kulturvetenskapligt perspektiv på anorexi” och ”HIV/AIDS, lust och hälsa”?

Under konferensen diskuterades gång på gång etnologins och folkloristikens kärna och vad den i så fall är. Finns det över huvudtaget något som binder samman alla de olika ämnesområden som studenter, doktorander och forskare ägnar sig åt? Vad har, för att plocka några teman ur nyare nordiska avhandlingar, studiet av spaningspoliserna i Stockholm gemensamt med en studie av Elvis Presley som karnevalistisk kung, biografiska rum med

fädreländskärlighet och patriotiska diskurser i Danmark på 1700-talet? Ytterst lite kan det kanske tyckas vid en första anblick. I diskussionen av spretigheten och splittringen, eller komplexiteten och mångfalden, beroende på hur man ser det, framstod dock "metod" som något av ett nyckelord. Kanske är det metoderna som är den gemensamma nämnaren och som förenar oss oavsett vad vi forskar om? Metoddiskussioner brukar vara något som förr eller senare alltid uppstår när etnologer och folklorister träffas. Vissa talare under kongressen beklagade detta och menade att det vore önskvärt med något mer övergripande och innehållsmässigt förenande.

Mot detta kan man ha två helt olika invändningar. Den ena är om det verkligen är så beklagansvärt om så är fallet, det vill säga kan inte gemensamma metoder vara den bas som förenar oss och i sig själv vara en tillräcklig sådan? Frågan är dock i så fall vad som gör oss till just etnologer och folklorister eftersom samma metoder används inom många andra discipliner (som dessutom liksom vi för diskussioner kring vad som förenar disciplinens olika forskare). Den andra är att våra respektive forskningsområden kanske faktiskt har mer gemensamt än det kan tyckas. Ser man på de ämnen som presenterades i kongressens workshops är det tydligt att många "gamla" etnologiska och folkloristiska teman fortfarande framstår som angelägna. Att perspektiv och teoretiska utgångspunkter är annorlunda idag är naturligtvis självklart – det samhälle vi lever i skiljer sig väsentligen från 1920- eller 1960-talens samhällen. Ett tydligt exempel på hur ett klassiskt etnologiskt forskningsområde, föreställningar och traditioner kring död och begravning, kan belysas ur nya aspekter är

till exempel den studie stockholmsdoktoranden Ingeborg Svenssons presenterade: *Sexualitet och identitet. Homosexuella mäns begravningar i spåren av aids*. Ett annat är den omfattande matforskning som under lång tid bedrivits och som nu tagit delvis nya vägar, bland annat i studier av genmodifierade råvaror och människors inställning till dem.

Upplägg och fortsättning

Konferensen innehöll många spännande föredrag, såväl i plenum som i workshops. Det hade dock varit önskvärt med en något annorlunda fördelning, såväl vad gäller tid som mängden föredrag. Nu var förmiddagarna var vikta för plenum medan workshop-sessionerna var förlagda till eftermiddagarna. Det innebar att tio sessioner med mellan 4 och 6 presentationer i varje fördelades på två eftermiddagar. Fem sessioner löpte således parallellt. Den som själv höll ett inlägg hade därmed inte möjlighet att närvara vid någon annan session. Även om flertalet plenarföredrag var både angelägna och intressanta hade det varit mer givande om dessa varit färre och en större del av tiden vigts för workshops. En stor fördel jämfört med tidigare konferenser var att samtliga plenarföredrag på förhand lagts ut på Internet i sin helhet. Där fanns också abstracts av alla inlägg i de olika sessionerna. Att på förhand kunna sätta sig in i vad de olika talarna kommer att ta upp är mycket värdefullt. IT i all ära, men det blir ändå synnerligen trevligt att se fram emot den kongressrapport som planeras, innehållande en stor del av föredragen från konferensen. Vi ser fram emot spännande diskussioner nästa gång vi träffas, denna gång med danska etnologer och folklorister som värd.